

МАКСИМЧУК
Роман Федорович
makromario@gmail.com

УДК 336.71.078.3

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF THE FINANCIAL MONITORING OF UKRAINE

приватний
підприємець

У статті визначено основні проблемні питання здійснення фінансового моніторингу як центральної ланки у комплексі заходів щодо протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та надані деякі пропозиції щодо їх усунення.

В статье определены основные проблемные вопросы осуществления финансового мониторинга как центрального звена в комплексе мер по противодействию отмыванию доходов, полученных преступным путем, и предоставлены некоторые предложения по их устранению.

The paper identifies the key issues of financial monitoring as a central link in the complex of measures for combating money laundering of proceeds from crime and provided some suggestions for their elimination.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, легалізація, фінансовий контроль, банківська система

Ключевые слова: финансовый мониторинг, легализация, финансовый контроль, банковская система

Key words: financial monitoring, legalization, financial control, banking system

ВСТУП

Проблемні питання здійснення фінансового моніторингу, його адаптація до нових умов є однією з основних на сьогоднішній день. Тому що він стосується як держави (так як з його допомогою держава збільшує збирання податків), так підприємства, організації та установи (які за допомогою фінансового моніторингу можуть скоротити свої витрати, збільшуючи таким чином свій прибуток). Корінні зміни в соціально-економічному ладі України і в методах управління економікою зробили неминучим радикальне перетворення одного з найважливіших важелів фінансово-господарського управління — фінансового моніторингу.

Для України у вищій ступені актуальна організація ефективної та всеохоплюючої системи фінансового моніторингу. Існуюча раніше в країні система фінансового моніторингу була орієнтована на економіку, в якій основна роль належала державній власності, керованої адміністративно-командними методами. Економічні перетворення викликали необхідність побудови принципово нової системи фінансового моніторингу — цілісної, діючої на єдиних принципах, що охоплює всі сторони економічного життя.

Проте стан і тенденції здійснення в Україні моніторингу сумнівних фінансових операцій, зокрема в банках, не сприяє посиленню боротьби з відмиванням злочинних доходів, актуалізує наукові

та практичні проблеми, які повинні розв'язуватися на різних рівнях: законодавчому, організаційному, правоохоронному. Сьогодні в Україні питання, пов'язані з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, набули великої актуальності і перебувають у центрі суспільної уваги. Проблемам здійснення фінансового моніторингу приділено багато досліджень, зокрема праці таких українських учених, як І. Андрущенко, І. Бергер, В.Л.Коваленко, О.Ф. Андрійко; аналізу законодавства України у цій сфері присвячені роботи О. Дмитров, О. Київець, А. Клименко. Проте й досі залишаються невирішеними певні проблемні моменти стосовно врегулювання діючої нормативної бази.

МЕТА РОБОТИ

Дослідити сутність проблемних питань здійснення фінансового моніторингу в Україні та проаналізувати регулювання цього механізму.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та стандарти фінансового моніторингу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Здійснення фінансового моніторингу — складна економічна категорія. Вона характеризується певними критеріями і показниками.

Зазвичай, коли розглядають проблемні питання здійснення фінансового моніторингу, перш за все

мають на увазі адекватність досягнутих у процесі його здійснення результатів наміченим цілям, ступінь наближення результату до мети з одночасним урахуванням витрат (часу, матеріальних і грошових коштів, трудових ресурсів і т.д.) . З урахуванням цього положення критерієм здійснення фінансового моніторингу буде співвідношення досягнутого контролюючим органом результату до поставленої мети.

У широкому сенсі такими цілями для державного фінансового моніторингу будуть: зростання темпів розвитку економіки, забезпечення стабільності фінансової системи, збільшення доходної частини федерального бюджету і економія коштів у його видаткової частини. Кінцевий результат, тобто сукупність об'єктивних наслідків фінансового моніторингу, — це головний критерій визначення його ефективного здійснення. Отримання даних про такий результат вимагає знання конкретного змісту діяльності контролюючого органу, реакції на його дії суб'єкта контролю, змін, що відбуваються під впливом контролю в управлінській діяльності.

Однак результати фінансового моніторингу будуть неточними, якщо не враховувати супроводжуючі проведення контролю витрати: тривалість перевірок, число що беруть участь у перевірках осіб, різного роду витрати (на транспорт, відрядження) при виїзді на місце і т.п.. Витрати на проведення моніторингу можуть бути більшими або меншими і повинні порівнюватися з його результатами. У зв'язку з цим однією з основних проблем здійснення фінансового моніторингу є його економічність.

Критерій дієвості фінансового моніторингу відображає те позитивний вплив, який фінансовий моніторинг надає на утримання діяльності перевіряється органу або особи, її якість. Показники, що відображають ступінь впливу фінансового моніторингу на діяльність підконтрольного суб'єкта або особи, його вплив на зміст управлінської діяльності, її стиль, можуть бути поділені на кількісні та якісні. Структура ефективного здійснення фінансового моніторингу складається з двох частин: по-перше, це макроефективність державного фінансового моніторингу і, по-друге, проміжна ефективність діяльності органу державного фінансового моніторингу. Макроефективність — це сума ефектів, отриманих від проведення фінансового моніторингу.

Соціальний ефект фінансового моніторингу виявляється в тому, що за його результатами застосовуються заходи до осіб, що допустили порушення фінансового законодавства, включаючи їх звільнення та притягнення до кримінальної відповідальності. Крім того, фінансовий моніторинг за виконанням бюджету не дозволяє відволікати кошти, передбачені на соціальні програми, на інші цілі, що забезпечує розвиток таких соціальних інститутів, як освіта, охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство, пенсійне забезпечення та ін.

Організаційний ефект полягає в тому, що за підсумками контрольних заходів, що проводяться,

зокрема, Рахунковою палатою, пропонуються і реалізуються заходи щодо поліпшення структури федеральної виконавчої влади, в результаті підвищується керованість у державі, скорочуються зайві ланки або створюються нові, необхідні для економіки, підвищується оперативність управління.

Економічний ефект досягається в результаті поліпшення діяльності органів федеральної виконавчої влади в частині економії бюджетних та позабюджетних коштів, підвищення рентабельності виробництва, зниження собівартості продукції і т.д.

Проміжна ефективність діяльності органу державного фінансового моніторингу — це співвідношення економічних результатів виконання подань і приписів (повернення коштів до федерального бюджету, включаючи штрафні санкції; повернення коштів на бюджетні рахунки підприємств і т.д.) і витрат на утримання органу державного фінансового моніторингу.

Критерій, як було сказано вище, це: 1) результативність; 2) дієвість; 3) економічність. Кожен з названих критеріїв може бути оцінений кількісно, і це досить важливо для оцінки як ефективності роботи Рахункової палати в цілому, так і її окремих підрозділів. У цьому зв'язку передбачено такі критеріальні показники ефективності фінансового моніторингу.

Критерій результативності включає показники:

- 1) виявлений обсяг коштів, використаних з порушеннями законодавства;
- 2) виявлений обсяг неефективно використаних коштів;
- 3) виявлений обсяг коштів, використаних не за цільовим призначенням;
- 4) кількість підготовлених подань та приписів.

В даний час робота органів державного фінансового моніторингу в Україні характеризується неузгодженістю і роз'єднаністю, відсутністю чіткої взаємодії. І пов'язано це в першу чергу з тим, що не сформована цілісна система контролю за фінансовими потоками та використанням державної і муніципальної власності. Статус та повноваження контрольних органів визначають численні правові акти, найчастіше допускають дублювання і паралелізм при виконанні відповідних функцій. Зрозуміло, така ситуація вельми негативно позначається на народногосподарському розвитку.

В Україні до теперішнього часу відсутня теоретично опрацьована і законодавчо оформлена концепція загальнодержавного фінансового моніторингу. Всі існуючі і обговорювані в економічній літературі пропозиції і варіанти обмежуються лише державним фінансовим моніторингом і ґрунтуються на двох підходах.

Перший підхід відображає позицію ряду авторів, що розглядають процес реформування діючих органів фінансового моніторингу в єдину, ієрархічно, зверху до низу, вибудовану системну вертикаль. Крайне вираз подібної точки зору — об'єднання всіх контролюючих і навіть наглядових органів в єдиний контрольний орган федерального підпорядкування, який або функціонує самостійно, або

підпорядковується Рахунковій палаті або Генеральній прокуратурі України.

Посилення ролі Рахункової палати як органу, що здійснює функції моніторингу за бюджетним процесом, за доцільністю та ефективністю витрачання державних коштів та комерційного застосування державної власності є одним з основних постулатів цього підходу. Тому для повноцінного виконання названих функцій рекомендується прийняти ряд нових стандартів діяльності Рахункової палати рішень. З приводу побудови системи державного фінансового моніторингу в Україні існує й інший підхід, автори якого активно виступають проти створення жорстко ієрархічної структури контрольної системи, очолюваної одним державним органом. Вони вважають, що "системність" зовсім не вимагає "монолітності", тобто багаторівневої співпідпорядкованості за принципом ієрархічної замкнутості, що не дозволяє мобільно реагувати на динамічний зміна ринкових відносин. Системність при цьому трактується як найбільш раціональне співвідношення між елементами централізації і децентралізації органів моніторингу, забезпечення координації діяльності контрольних органів у частині наукового та методичного потенціалу при збереженні їх самостійного статусу.

ВИСНОВКИ

Вивчення проблеми формування ефективної банківської системи дозволили зробити висновки про необхідність системного підходу до побудови рівноважної стратегії щодо організації банківського нагляду та регулювання в Україні з урахуванням особливостей національної економіки.

Вітчизняна модель фінансового моніторингу, маючи ряд визначених недоліків, потребує певних коригувань, спрямованих передусім на посилення взаємодії усіх її ланок в цілому, виходячи із можливості її застосування для мінімізації визначених ризиків діяльності банку.

Література

1. Д'яконова, І.І. Сутність та значення фінансового моніторингу в банках / І. І. Д'яконова // Вісник Академії митної служби України. — 2008. — No 1 (37). — С. 7–14
2. Дмитров, О. Матеріали семінару для фахівців банківського нагляду Національного банку України / О. Дмитров. — Львів, 2008.
3. Закон України Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом від 28.11.02 р. No. 249-IV [Електронний ресурс]
4. Звіт Державного комітету фінансового моніторингу України за 2008р. [Електронний ресурс]
5. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С.— 4-те вид., випр. та доп. — К. : Т-во „Знання”, КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ. — 566 с.
6. Клименко А. Фінансовий моніторинг — особлива форма фінансового контролю /А. Клименко // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — No 4. — С. 101–105
7. Ковч Т. Б. Проблеми функціонування системи фінансового моніторингу в банківській сфері та шляхи їх розв'язання / Т. Б. Ковч // Організаційно-правове забезпечення діяльності контролюючих та правоохоронних органів у сфері господарювання: проблеми сьогодення і перспективи розвитку: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. — Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2008. — 588 с.
8. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua/>
9. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — No 5–6. — Ст. 30 (зі змінами і доповненнями).

КОНСУЛЬТАЦІЇ

Як заснувати акціонерне товариство?

(продовження, початок на стор. 9)

5) укладення з депозитарієм цінних паперів договору про обслуговування емісії акцій або з реєстратором іменних цінних паперів договору про ведення реєстру власників іменних цінних паперів;

6) закрите (приватне) розміщення акцій серед засновників товариства;

7) оплата засновниками повної вартості акцій;

8) затвердження установчими зборами товариства результатів закритого (приватного) розміщення акцій серед засновників товариства, затвердження статуту товариства, а також прийняття інших рішень, передбачених законом;

9) реєстрація товариства та його статуту в органах державної реєстрації;

10) подання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;

11) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій;

12) отримання свідоцтва про державну реєстрацію випуску акцій;

13) видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції.